

Posudek oponenta diplomové práce

Název: Válka a nacionalismus. Formování bosňácké a srbské národní identity

Autor: Bc. Jakub Žaba

Vedoucí práce: Prof. Pavel Barša, Ph.D.

Předložená diplomová práce se zabývá analýzou nacionalistických diskurzů v bývalé Jugoslávii. Autor se soustředí na současný nacionalismus bosňácký, který ale analyzuje paralelně s vývojem a charakteristikami sousedním a rivalitních nacionalismů srbského a chorvatského. Autor přijímá konstruktivistické pojetí národní identity jako diskurzu určitých aktérů a institucí, který aktualizuje kulturní obsahy a vytváří vědomí o národní sounáležitosti za použití určitých postupů, mýtů a figur, které často sdílí s jinými nacionalistickými diskurzemi.

Hlavní tezí autora je ukázat, jakým způsobem se formuje pojetí národní identity v mobilizačních nacionalistických v době historických krizí a zlomů a vykreslit tak diskursivní, reaktivní a na kontextu závislou povahu nacionalismu. Autor vedle sebe staví zejména současný nacionalismus bosňácký a srbský. Ukazuje zaprvé roli konfliktu či války pro přeskupení nacionalistických diskurzů a jejich nositelů; reaktivnost na kontext (zde různé odpovědi na první jugoslavismus a Titův antifašistický svaz národů). Zadruhé ukazuje vzájemnou provázanost obou převažujících nacionalistických diskurzů. Ukazuje, že oba jiným, ale obdobným způsobem přejímají podobné prvky: kulturalizaci náboženství a spojení etnické a náboženské identity; viktimitační diskurs ve figurě genocidy. Za třetí přesvědčivě poukazuje na různé dopady pro nacionalismy formativních let v Titově Jugoslávii.

Výsledkem je přesvědčivý obraz o historické plasticitě nacionalismů a jejich závislosti na politickém a širším diskursivním kontextu a zejména na rivalitních diskurzech. Bosňácký nacionalismus je zbaven své provázanosti s náboženskou identitou: jak ukazuje autor, národně dlouho „indiferentní“ bosenští Muslimové získali příležitost k rozvoji moderního národního vědomí paradoxně až v socialistické Jugoslávii, ve které pod vedením sekulárních historiků a intelektuálů získali instituce a infrastrukturu, která se stala kulturní základnou pozdějšího nacionalismu; dále, teprve válka 1992-1995 znamenala přelom, ve kterém se náboženské symboly staly kameny současného nacionalismu. Bosňácký nacionalismus je vykreslen jako nacionalismus opožděný, připravený v socialismu a vzniklý ve válečné krizi, ve které přejímá centrální figury jako je pojem genocidy (a multikonfesní obraz Bosny) pod vlivem vnějších diskurzů a potřeb mezinárodního uznání.

Práce přináší velmi informovaný, kritický, diferencovaný pohled na často příliš zjednodušované téma jugoslávských nacionalismů. Práce je po analytické, argumentační, teoretické, faktografické stránce výborná a není jí co vytknout (snad kromě maličkostí, jako je jméno posledního reise IZY J. ef. Selimoského). Snad jen podněty pro další rozvinutí. Vyzdvihnout je třeba referenční záběr: od teoretických prací pro výborný přehled lokální literatury v původních jazycích.

Zejména zajímavé jsou imitativní efekty sebe-viktimitace; přestože je mezinárodní spor o genocidu reálně veden zejména mezi Bosňáky a Srby ve věci paměti Srebrenice, všechny tři

národy, Srbové, Chorvaté a Bosňáci, a zejména ti první dva, staví národní identitu a smysl národních dějin na přežití genocid, přičemž Srbové tento diskurs jako první institucionalizovali. Konstatování imitativního efektu je správné a poukázání na univerzalistickou roli prvních historických prací o genocidě v 2. světové válce zajímavé; rozvedení této myšlenky, tedy konkrétní dynamika této imitace by byla dalším zajímavým tématem a to zejména dynamika nedávná, vzdalující se konkrétním událostem.

Dále, role islámu v bosenském nacionalismu byla (zřejmě velmi vědomě, autor argumentuje právě proti jejímu přeceňování) ponechána stranou. Zajímavé by bylo posunout reflexi do opravdové současnosti: mezi lety 1995, kde zřejmě končí perioda, kterou autor sleduje, a dneškem, v tomto ohledu (a v ohledu mýtů atd.) došlo k celé řadě posunů. Institucionalizace národního diskurzu skrze školy, média, veřejné aktivity atd. zaznamenala podobně rychlý růst, jako v 60-80. letech minulého století. Nositeli „islámské“ národní identity už není jen SDA a IZ, ale právě i státní instituce, média a vůbec instituční rámec. Dalo by se ptát, zda právě náboženství nehraje zase novou roli, opět kulturalizovanou, transformovanou ve společné reference, v konzervativní normy chování, nesenou jinými aktéry, možná ale o to hegemoničtější, a opět odrážející vývoj v Chorvatsku a Srbsku.

Bez podezření na plagiát.

Doporučuji k obhajobě. Navrhuji ohodnocení výborně.

V Praze dne 3. 9. 2019.

Zora Hesová